

DE GEEST VAN KERSTMIS

Het is goed, beste, lieve mensen, dat we na alle wachten, verwachten en voorbereiden van de laatste weken, nu tezamen zijn gekomen om Kerstmis te vieren, de geboorte van het kind van Bethlehem, rond één van de meest geliefde verhalen uit de Bijbel en uit de gehele wereldliteratuur. Het is heel goed dat wij in deze late decemberdagen de duisternis van het jaargetijde, misschien ook de duisternis in ons eigen leven, in ieder geval de duisternis op zoveel plaatsen in onze wereld trotseren, en licht, veel licht rondom ons heen scheppen: dat we over onze zorgen, onze tekortkomingen, over de kringloop van onrecht in de wereld heen stappen, kerstversieringen van de zolder halen, onze beste kleren aantrekken, feestmaaltijden aanrichten, de mooiste muziek maken, ons huis een open huis laten worden: met Kerstmis vieren we een manier van leven die in het teken wil staan van het levensverhaal van dit kind: van de mens die in alles wat hij zei en deed, uitstraalde dat we niet angstig moeten zijn, dat we lef moeten hebben, en liefhebben: 'Ben niet angstig, heb lef, heb lief': dat is wat mensen elkaar, juist deze kersttijd, steeds weer zouden moeten vertellen.

Het kerstverhaal met zijn engelen, herders en wijzen uit het Oosten is niet het sprookjesverhaal dat je er gemakkelijk van kunt maken. Het gaat over vreemdelingen die niet gewenst zijn in Bethlehem, later over vluchtelingen die met hun baby asiel moeten zoeken in Egypte, en ondertussen gebeurt in datzelfde Bethlehem het vreselijkste dat wij ons kunnen indenken: een georganiseerde kindermoord. Een kringloop van ongerechtigheid. Allemaal ook in 2019 goed herkenbaar. Maar de treurnis die achter het kerstverhaal schuilgaat blijft in de schaduw door de lichtende boodschap van vreugde die er de kern van vormt: een kind is geboren, een vredevorst, een redder, het soort mens dus die aan al die ellende een halt gaat toeroepen: 'Ben niet angstig, heb lef, heb lief'.

Van dat soort mensen is Jezus van Nazareth natuurlijk niet de enige: Wij hebben gelukkig ook gehoord over Mozes, Confucius, Boeddha, Mohamet in het verleden, en in onze tijd over Gandhi, Luther King, Nelson Mandela, en er zijn er zoveel meer, bekend en onbekend. En - wat een zegen! - we zijn ook steeds meer vrouwenstemmen gaan horen: Hildegard, Hadewych, Catherina, de ene Teresa na de andere uit het verleden, en in de moderne tijd Dorothee Sölle, Etty Hillesum, Hannah Arendt en zoveel anderen. Het devies van Henriette Roland Holst: 'De zachte krachten zullen zeker winnen' is ook een devies van ons geworden. Deze weken is er dat vastberaden Zweedse meisje, Greta, dat de wereld rondreist met haar boodschap over klimaat en duurzaamheid. We beseffen steeds meer dat vrede op aarde alleen ontstaan kan wanneer mannen én vrouwen samen een wereld van vrijheid en gelijkheid nastreven.

Voor Christenen is Jezus het inbegrip van hen allen: voorbeeld en voorganger. De blijde boodschap van Kerstmis is dat wij allemaal zo'n soort mens kunnen zijn, veelal in het verborgene, ieder met zijn of haar bescheiden talent, maar wel daadwerkelijk, daadkrachtig. Ook al zijn wij totaal andere mensen, in een totaal andere tijd, de geest waarvan het kind van Bethlehem vol was is onder ons nog steeds zeer herkenbaar en navolgbaar aanwezig: 'Ben niet angstig, heb lef, heb lief: heb de geest!'

Achter de geest van kerstmis, de hoofdpersoon van het kerstspel dat de kinderen vanavond voor ons gespeeld hebben, gaat Gods Geest schuil, Wij vergeten ook als kerkgangers maar al te vaak dat die geest de verborgen hoofdpersoon is van heel de Bijbel, en dus ook van ons kerstverhaal. Volgens Lucas maken niet Maria en Jozef de kerstnacht, zelfs Jezus niet, maar de Geest waarmee het geboorteverhaal van Bethlehem begint. Maria krijgt te horen dat haar kind verwekt is door heilige Geest. Dat wil niet zeggen dat Jezus geen vader had, dan zou hij geen mens geweest zijn. Jozef is natuurlijk zijn vader. Maar veel belangrijker dan Jozef is de Geest die in dit kind werkzaam is, Gods adem die in het scheppingsverhaal van *Genesis* boven de chaos hangt en daarin licht en orde scheidt. In deze bruidegom van licht en vuur, over wie ook de psalmdichter zingt, herkent de evangelist Lucas Maria's bruidegom. Wanneer Jezus straks gedoopt wordt en begint aan zijn leven als prediker en genezer, gaat de hemel open en daalt die Geest opnieuw neer, ditmaal niet over de moeder maar over de zoon: Die gaat hem tot Messias maken. En laten we ook niet vergeten dat deze Messias op zijn laatste levensavond zijn leerlingen niet alleen vraagt brood en wijn met elkaar te delen. Hij zegt hun ook dat ze voortaan een andere Helper nodig hebben, dat hij hun de Geest zal zenden die ook zijn bestaan mogelijk gemaakt heeft. Wij zijn in het Christendom over Heilige Geest gaan spreken maar uiteraard gaat het hier over de goede geest die overal in deze wereld mogelijk maakt dat mensen van goede wil - gelovigen en niet-gelovigen - kunnen deugen en streven naar vrede op aarde. Het is die Geest die wij vannacht vieren: 'Ben niet angstig': 'heb lief': heb de geest!

Weet U, in God kun je geloven of ook niet geloven. Er zijn in deze kerk vanavond veel mensen die niet geloven of het eenvoudigweg niet weten. God - als Hij of Zij of Het bestaat - blijft de grote Verborgene. Maar wat zeker bestaat en in ons en om ons heen de gehele wereld vervult, is het godswonder van de geest, die inspireert, schept, moed geeft, lief doet hebben. In die levenscheppende geest hoeven we niet te geloven, we ervaren haar, mogen ons er aan toevertrouwen: 'ja' zeggen tegen de roepstem van goedheid, solidariteit die door de wereld blijft gaan, en die ieder mens, van welk geloof of ongeloof dan ook, tot zijn of haar tempel wil maken. Wanneer je niet gelooft in God, geloof dan tenminste in het goddelijke, in de geest van liefde die het mooiste en kostbaarste is dat ieder van ons bij zijn of haar geboorte heeft meegekregen. Die geest blijkt steeds weer de sterkste onder ons te zijn en blijft roepen: 'Mens, durf te leven en lief te hebben'.

Ik mag u deze kerstnacht er ook aan herinneren dat het meest lichtende en opbeurende woord dat de evangelist Johannes ons heeft nagelaten luidt dat die geest van liefde, die stuwende kracht achter alle leven, in ons, om ons heen, God zelf is: 'God is liefde' luidt zijn blijde boodschap. Dat geheim is groot. Wie het vatten kan, vatte het. God blijft een mysterie, en ook de liefde blijft een mysterie. Belangrijker dan het 'vatten' ervan is dan ook het je eraan toevertrouwen: je toevertrouwen aan liefde, het enige dat ons leven echt de moeite waard maakt, het belangrijkste, het mooiste ook. Die liefde zal meestal niet liefde tot God zijn - die houdt zich immers verborgen - maar liefde tot de mens, de kwetsbare mens naast je, vannacht de meest kwetsbare: een baby in wie Gods leven, Gods gezicht, gaat doorbreken.

En we moeten ons daarbij niet laten bedriegen of dwarsbomen door de andere geest die we ook in ons mee dragen en die niet verder komt dan eigenliefde, dan onze drang om te hebben. Mensen willen bezit, macht, aanzien, kapitaal, die drang om te hebben is ons ingeschapen. Ook liefde begint met eigenliefde, en het evangelie weet dat. In het gebed dat Jezus ons leert heeft dit 'hebben' een centrale plaats: 'geef ons heden ons dagelijks brood', geef ons een huis, een baan, een partner, een kind, wat al niet... Natuurlijk... Maar de oude Bijbelse wijsheid luidt dat wij weliswaar bij onszelf moeten beginnen maar dat we er niet mee mogen eindigen. Anders verwordt de geest in ons van goed tot slecht. Ook het kind van Bethlehem zal ons later voorhouden dat een mens niet van brood alleen leeft, dat al ons 'hebben' alleen zin heeft als het met anderen gedeeld wordt, als 'hebben' ook 'zijn' wordt, samen zijn, één zijn: je 'er zijn' leven als een gave die je met anderen deelt, aan anderen doorgeeft. Het evangelie verkondigt zelfs heel blijmoedig dat al dat willen hebben van ons in Gods handen ligt, dat je dat maar beter aan Hem of Haar kunt overlaten, omdat jij zo de tijd krijgt er voor anderen te zijn en te zorgen. We zouden veel meer mens worden, als we dat deden, minder wilden hebben en meer het lef van de liefde hadden, daar niet zo onnadenkend, zelfzuchtig, chaotisch mee zouden omgaan. Nogmaals: het is het kostbaarste dat we hebben, én het kwetsbaarste voor de broze vaten die we zijn.

Steun en troost is wel het feit dat waar mensen met heel verschillende achtergronden - religieus, politiek, cultureel - zich samen inzetten voor zorg, liefde, solidariteit, die zachte krachten inderdaad bijna altijd sterker blijken te zijn. Daar mogen we vertrouwen uit putten voor de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen die mogelijk minder zullen 'hebben' dan wij, en die zeker te maken gaan krijgen met steeds hogere eisen van 'zijn', van solidariteit in de zorg voor vluchtelingen, voor armen en voor moeder aarde zelf die het niet goed maakt.

Wij proberen hen daarin voor te gaan. Morgen doen we dat samen door hier, voor de vijftigste maal, Open Huis te vieren, het kerstgebeuren van onze gemeente! Wim Tepe, de initiatiefnemer van het Open Huis, dat aanvankelijk ook in de kerstnacht - 'de nacht van de eenzaamheid' - plaats had, vergeleek in zijn kerstpreek de privé woning die wij allen hebben met de kerk: Geen vorm van naastenliefde is zo riskant als van je eigen huis een open huis maken, zei hij: 'Daarom doen wij het hier samen (...) We vieren feest met en voor elkaar (...) met alle deuren open, met onze harten open: in elke vreemdeling staat God op de stoep. (...) God buiten ons als vreemdeling, God binnen ons als goedheid.'

Wim Tepe had de geest van kerstmis begrepen, daadwerkelijk: 'Heb geen angst, heb lef, heb lief': woorden die maken dat mensen gaan zingen, het uitzingen. Muziek is immers de geest op zijn best, op haar mooist. Daarom delen we dit uur niet alleen het brood en de wijn die we hebben, maar we zingen samen, van ganser harte en uit volle borst, wat we willen zijn: mensen van goedheid, vreugde en vrede.

Ter afsluiting van deze overweging zal ik dan ook geen 'Amen' zeggen maar, met de evangelist: 'Lieve mensen, bemint elkaar!'

Henk Hillenaar